NORAKSTS

Lieta Nr.A420743410
SKA-708/2011

S P R I E D U M S

Rīgā 2011.gada 24.novembrī

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments kopsēdē šādā sastāvā:

tiesnese L.Slica
senatore J.Briede
senators A.Guļāns
senatore V.Kakste
senatore V.Krūmiņa
senatore D.Mita
senators J.Neimanis
senatore I.Skultāne
senatore R.Vīduša

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz *A.P.* pieteikumu par Iekšlietu ministrijas 2010.gada 30.jūlija lēmuma atcelšanu un zaudējumu atlīdzināšanu, sakarā ar Iekšlietu ministrijas un Valsts policijas kasācijas sūdzībām par Administratīvās apgabaltiesas 2011.gada 19.aprīļa spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicējs *A.P.* pildīja */amats/* pienākumus. Valsts policijas priekšnieks ar 2010.gada 30.aprīļa lēmumu Nr.182 pieteicēju atvaļināja no dienesta ar 2010.gada 23.jūniju, pamatojoties uz Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījumu vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likumā (turpmāk – Dienesta gaitas likums) 4.panta 4.punktu un 47.panta pirmās daļas 4.punktu. Policijas

priekšnieks konstatēja, ka pieteicējs pirms dienesta policijā bijis nosacīti sodīts par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

Ar Iekšlietu ministrijas 2010.gada 30.jūlija lēmumu apstrīdētais lēmums atstāts negrozīts.

[2] Pieteicējs iesniedza pieteikumu, lūdzot atcelt Iekšlietu ministrijas 2010.gada 30.jūlija lēmumu un atlīdzināt zaudējumus.

[3] Administratīvā rajona tiesa ar 2010.gada 30.novembra spriedumu pieteikumu noraidīja.

[4] Izskatījusi lietu sakarā ar pieteicēja apelācijas sūdzību, Administratīvā apgabaltiesa ar 2011.gada 19.aprīļa spriedumu pieteikumu apmierināja: atzina par prettiesisku Iekšlietu ministrijas lēmumu; uzlika pienākumu Valsts policijai atjaunot pieteicēju dienestā un Latvijas Republikai atlīdzināt pieteicējam nesaņemto atalgojumu no 2010.gada 23.jūnija līdz atjaunošanas dienestā dienai.

Spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[4.1] No lietas materiāliem izriet, ka kvalifikāciju – ierindas sastāva policists – pieteicējs ieguva 2006.gada 4.jūlijā, kad Dienesta gaitas likums nebija pieņemts. Tajā laikā prasības, kurām jāatbilst personām, lai dienētu policijā, noteica likuma „Par policiju" 28.pants. Minētā tiesību norma paredzēja, ka policijas dienestā nevar pieņemt personas, kuras agrāk sodītas par tīšiem noziedzīgiem nodarījumiem (*redakcija, kas bija spēkā no 2006.gada 1.janvāra līdz 2006.gada 30.septembrim*).

Tādējādi jau laikā, kad pieteicējs uzsāka dienestu, likumā bija ietverta prasība, ka dienestā nevar tikt pieņemta persona, kas sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu. Līdz ar Dienesta gaitas likuma spēkā stāšanos šāda prasība palika nemainīga un šā likuma 4.panta 4.punkts (kas bija spēkā līdz 2008.gada 19.decembrim) noteica, ka dienestā var atrasties persona, kura nav sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu. Pieteicējs tika atbrīvots no dienesta, kad saskaņā ar grozījumiem Dienesta gaitas likuma 4.panta 4.punkts tika izteikts spēkā esošajā redakcijā, proti, „dienestā var atrasties persona, kura nav sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu – neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas".

Tādējādi nevar piekrist viedoklim, ka Dienesta gaitas likuma 4.panta 4.punkts jaunajā redakcijā tikai precizēja iepriekšējo šā panta punkta redakciju, bet nemainīja nosacījumus, jo šāds viedoklis ir arī pretrunā ar Valsts policijas rīcību, gan pieņemot pieteicēju dienestā,

gan neatbrīvojot no dienesta pēc Dienesta gaitas likuma spēkā stāšanās, gan arī pretrunā ar Krimināllikuma nosacījumiem par sodāmību.

[4.2] Spriedums, ar kuru pieteicējs notiesāts nosacīti, nosakot pārbaudes laiku uz vienu gadu, stājies spēkā 2002.gada 21.oktobrī. Sodāmība dzēsta 2003.gada 11.oktobrī.

Atbilstoši Krimināllikuma 63.panta trešās daļas 3.punktam (*redakcija, kas bija spēkā no 2006.gada 22.marta līdz 2006.gada 14.novembrim*) par nesodītām atzīstamas nosacīti notiesātas personas, ja pārbaudes laikā, bet papildsoda piemērošanas gadījumā arī papildsoda izciešanas laikā, tās neizdara noziedzīgu nodarījumu un ja pārbaudes laikā nosacītā notiesāšana nav atcelta saskaņā ar citiem likumā paredzētajiem noteikumiem. Savukārt minētā panta devītā daļa paredz, ka sodāmības dzēšana un noņemšana anulē visas izdarītā noziedzīgā nodarījuma krimināltiesiskās sekas.

Lietā nav strīda, ka pieteicējs sodīts par tīšu noziedzīgu nodarījumu laikā, kad nedienēja Valsts policijā. Tas, ka pieteicējs agrāk bija sodīts un sodāmība bija dzēsta, saskaņā ar spēkā esošajām tiesību normām nav bijis šķērslis pieteicēja pieņemšanai dienestā.

Gramatiski, vēsturiski, sistēmiski un teleoloģiski iztulkojot Dienesta gaitas likuma 4.panta 4.punkta tiesību normu, kā arī, vērtējot to kopsakarā ar krimināltiesību un citām tiesību normām, ir skaidrs, ka kritērijam – „dienestā var atrasties persona, kura nav sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu", juridiski atbilst arī personas, kurām sodāmība likumā noteiktā kārtībā ir noņemta vai dzēsta.

Tādējādi secināms, ka ar grozījumiem Dienesta gaitas likuma 4.panta 4.punktā tiesību norma kļuva nelabvēlīgāka.

[4.3] Pēc vispārējā principa tiesību normai nav atpakaļejoša spēka, ja tas nav speciāli likumā noteikts. No likuma „Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību" 9.panta izriet, ka normatīvajiem aktiem nav atpakaļejoša spēka, izņemot likumā īpaši paredzētos gadījumus.

Dienesta gaitas likuma pārejas noteikumos nav atrunāta rīcība attiecībā uz personām, kuras jau atrodas dienestā un juridiski nav atzīstamas par sodītām sakarā ar sodāmības noņemšanu vai dzēšanu, bet ir bijušas sodītas par tīšu noziedzīgu nodarījumu. Līdz ar to Dienesta gaitas likuma 4.panta 4.punktam nav piešķirams atpakaļvērsts spēks un šā panta nosacījumi „neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas" nav attiecināmi uz tām personām, kas pieņemtas dienestā līdz šo grozījumu spēkā stāšanās dienai un atbildušas tai laikā spēkā esošajām normām.

[4.4] Tā kā nosacījums, ka policijas dienestā nevar pieņemt personas, kuras agrāk sodītas par tīšiem noziedzīgiem nodarījumiem, jau bija iekļauts likumā „Par policiju" tajā laikā, kad pieteicējs tika pieņemts dienestā, konkrētajā gadījumā pieteicējam bija radusies aizsargājama tiesiskā paļāvība, proti, apstāklis, ka pieteicējs agrāk bijis sodīts un sodāmība bija dzēsta, nevar būt šķērslis dienestam policijā.

Konkrētajā gadījumā nav būtisks jautājums par to, vai un cik lielā mērā ir tiesiski aizsargājama personas paļāvība uz likuma nemainīgumu, jo likumam atpakaļvērsts spēks ir tikai izņēmuma gadījumos, un līdz 2008.gada 20.decembrim likumā nebija ietverts kritērijs „neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas".

Turklāt būtiska nozīme ir apstāklim, ka pieteicējs tika sodīts un sodāmība tika dzēsta pirms dienesta uzsākšanas, nevis dienesta laikā, proti, jau uz dienesta uzsākšanas brīdi pieteicējs bija atzīstams par nesodītu. No lietas materiāliem arī izriet, ka pieteicējs tika sodīts, būdams nepilngadīgs, tātad daļēji rīcībnespējīgs, laikā, kad vēl pilnībā neapzinājās savas rīcības tiesiskās sekas un kaitīgumu.

Valsts policijas rīcībā no 2006.gada 5.jūlija bija informācija, ka pieteicējs ticis notiesāts ar Aizkraukles rajona tiesas 2002.gada 10.oktobra spriedumu pēc Krimināllikuma 231.panta otrās daļas, jo informācija par personu sodāmību ir Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu rīcībā. Atbildētāju pārstāvošās iestādes arī neapstrīd pieteicēja apgalvojumus, ka viņš nav slēpis minēto faktu un tas bijis zināms jau tad, kad pieteicējs uzsāka dienestu, un nenorāda, ka pieteicējs informāciju par sodāmību būtu slēpis.

[4.5] Pat ja piekristu atbildētājas pusē pieaicināto iestāžu argumentam, ka šajā gadījumā izdodams obligātais administratīvais akts, konkrētajā gadījumā rezultāts, kāds ir sasniegts, izdodot obligāto administratīvo aktu (formāla tiesību normu piemērošana), nav samērīgs ar pieteicēja interešu ierobežojumu.

Kaut arī pārsūdzētajos lēmumos norādīts, ka pieteicēja atbrīvošana uzskatāma par samērīgu, jo amatpersonām jābūt augsti kvalificētām, godīgām un ar labu reputāciju, lai precīzi izpildītu likuma prasības, nodrošinātu cilvēka tiesību, brīvību, goda un cieņas aizsardzību, būtu taisnīgi un humāni, no lēmumiem neizriet, ka pieteicējs tāds nebūtu bijis un pastāvētu kādas šaubas par pieteicēja atbilstību izvirzītajiem kritērijiem. Vienīgais apstāklis, kas atbildētājas pusē pieaicinātajām iestādēm raisa šaubas, ka pieteicējs neatbilst šiem kritērijiem, ir spriedums, ar kuru pieteicējs, būdams vēl nepilngadīgs, notiesāts pēc Krimināllikuma 231.panta otrās daļas.

Šajā lietā konstatējami vismaz divi apstākļi, kas izskatāmo gadījumu padara par netipisku, proti, par tādu, ko likumdevējs nav apzināti ietvēris savā likuma normā

īstenotajā gribā, un nav to paredzējis. Viens no tiem ir apstāklis, ka pieteicējs ir sodīts kā nepilngadīga persona, otrs, ka viņam sodāmība ir bijusi dzēsta jau pirms stāšanās dienestā.

Kā norāda pieteicējs, šis ir bijis vienīgais likumpārkāpums, kas faktiski izdarīts bērna vecumā. Personai nebūtu visu dzīvi jācieš no tā, ka, būdama vēl daļēji rīcībspējīga, tā izdarījusi likumpārkāpumu, par ko izcietusi sodu.

Pieteicējs policijā nodienējis gandrīz piecus gadus (četrus gadus un deviņus mēnešus), dienesta laikā disciplinārsodi viņam nav bijuši, bet ir izteiktas vairākas pateicības par priekšzīmīgu dienestu, sasniegtajiem augstajiem darba rezultātiem.

Pilnīgi atbalstāms ir atbildētāju pārstāvošo iestāžu norādītais, ka policijas dienestā var atrasties personas ar labu reputāciju, kas spēj nodrošināt likuma prasību ievērošanu, cilvēka tiesību, brīvību, goda un cieņas aizsardzību, kā arī godprātīgu amata pienākumu pildīšanu. Šādu mērķi likumdevējs centies panākt ar grozījumiem Dienesta gaitas likumā, kas stājušies spēkā 2008.gada 20.decembrī.

Tomēr tas nenozīmē, ka tāda nevar būt arī persona, kura sodīta, būdama nepilngadīga, kad nav apzinājusies savas rīcības tiesiskās sekas, bet pēc tam, kļūstot pieaugusi, ir mainījusi savus uzskatus, kļuvusi par priekšzīmīgu policistu, godprātīgi pildījusi savus pienākumus, līdz ar to parādījusi labus rezultātus darbā, par ko saņēmusi pateicības.

[5] Iekšlietu ministrija par Administratīvās apgabaltiesas spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību. Tajā norādīts, ka tiesa nepamatoti nepiemēroja Dienesta gaitas likuma 47.panta pirmās daļas 4.punktu, kas paredz, ka amatpersonu atvaļina no dienesta sakarā ar tās neatbilstību dienestam. Persona neatbilst dienestam, ja tā neatbilst Dienesta gaitas likuma 4.pantā minētajām obligātajām prasībām. Dienesta gaitas likuma 4.pantā ir noteiktas obligātās prasības, kurām amatpersonai jāatbilst, lai tā tiesiski varētu atrasties dienestā.

Tādējādi fakts, ka nenoskaidrojamu apstākļu dēļ pieteicējs 2005.gada 1.septembrī tika pieņemts dienestā, nerada izņēmumu attiecībā uz Dienesta gaitas likuma 4.panta piemērošanu.

[6] Arī Valsts policija iesniedza kasācijas sūdzību, kura pamatota ar tālāk norādītajiem argumentiem.

[6.1] Tiesa nepareizi piemēroja Dienesta gaitas likuma 4.panta 4.punktu, jo atbilstoši minētajai tiesību normai persona nav pieņemama dienestā, ja apstāklis, ka viņa tika sodīta

par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, tiek konstatēts pirms uzņemšanas dienestā, savukārt, ja šāds apstāklis atklājas dienesta laikā, tad persona no dienesta ir atvaļināma.

[6.2] Tiesa nepamatoti apsvēra tiesību normas atpakaļejošā spēka darbību. Atvaļinot pieteicēju no dienesta, Valsts policija nav piemērojusi tiesību normu ar atpakaļejošu spēku, bet ir izpildījusi Dienesta gaitas likuma prasības, lai sasniegtu likuma mērķi.

[6.3] Tiesa nepareizi secināja, ka pieteicēja atvaļināšana nav samērīgs līdzeklis sabiedrības drošības un kārtības mērķa sasniegšanai. Tādu amatpersonu, kas izdarīja tīšu noziedzīgu nodarījumu, atrašanās dienestā nav pieļaujama, neskatoties uz to, vai nodarījums izdarīts bērna vecumā vai esot rīcībspējīgam.

[7] Paskaidrojumā par kasācijas sūdzībām pieteicējs norāda, ka nepastāv Iekšlietu ministrijas minētie nenoskaidrotie apstākļi, kādos pieteicējs tika pieņemts dienestā. Par to liecina pieteicēja personas lietā esošie dokumenti, tostarp izziņa par dzēstu sodāmību, kas tajā brīdī neradīja šķēršļus uzņemšanai dienestā un pēc tam arī dienesta attiecību turpināšanai.

Iekšlietu ministrija pamatoti argumentē, ka Dienesta gaitas likuma 4.pantā ir noteiktas obligātās prasības, kurām amatpersonai jāatbilst, lai tā tiesiski varētu atrasties dienestā. Tomēr personas, kas tika pieņemtas dienestā pirms grozījumu izdarīšanas likumā, atradās dienestā tiesiski. Tas apstāklis, ka tiesību normās vēlāk tiek izdarīti grozījumi vai tiek noteikti papildu ierobežojumi, nenozīmē, ka tiesiskās attiecības, kas jau ir nodibinātas, kļūst par prettiesiskām.

Motīvu daļa

[8] Dienesta gaitas likuma 4.panta 4.punkta redakcija, kas bija spēkā līdz 2008.gada 19.decembrim, noteica, ka dienestā var atrasties persona, kura nav sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu.

No 2008.gada 20.decembra Dienesta gaitas likuma 4.panta 4.punkts paredz, ka dienestā var atrasties persona, kura nav sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu – neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas.

Apgabaltiesa, vērtējot Krimināllikuma 63.pantu, tostarp panta devīto daļu, kas noteic, ka sodāmības dzēšana un noņemšana anulē visas izdarītā noziedzīgā nodarījuma krimināltiesiskās sekas, kopsakarā ar Dienesta gaitas likuma 4.panta 4.punktu, pareizi secināja, ka tiesību normā noteiktajām prasībām – persona, kura nav sodīta par tīšu

noziedzīgu nodarījumu, – atbilda arī persona, kurai sodāmība likumā noteiktajā kārtībā noņemta vai dzēsta. Savukārt pēc likuma grozījumu spēkā stāšanās šādas personas vairs neatbilst prasībām, kādas izvirzītas dienestam. Tādējādi jaunajā tiesību normā tika paredzētas stingrākas prasības dienestam.

Līdz ar to nepamatots ir Iekšlietu ministrijas arguments, ka Dienesta gaitas likuma 4.panta 4.punkta redakcija, kas stājās spēkā no 2008.gada 20.decembra, tikai precizēja, nevis mainīja iepriekšējo regulējumu.

[9] Dienesta gaitas likuma 4.pantā ir noteiktas obligātās prasības dienestam, kurām personai jāatbilst, lai tiesiski varētu atrasties dienestā. Pielietojot sistēmisko interpretācijas metodi, Senāts nonāk pie secinājuma, ka no Dienesta gaitas likuma sistēmas izriet, ka 4.pantā noteiktās obligātās prasības dienestam attiecas ne tikai uz kandidātiem, bet arī personām, kas jau atrodas dienestā. Proti, likuma 7.panta pirmajā daļā kā viena no prasībām pieņemšanai dienestā ir izvirzīta atbilstība 4.pantā dienestam noteiktajām obligātajām prasībām. Savukārt saskaņā ar likuma 47.panta pirmās daļas 4.punktu neatbilstība dienestam ir pamats amatpersonas atvaļināšanai no dienesta.

Tādējādi, piemērojot sistēmisko interpretācijas metodi, jauno tiesību normu var attiecināt, pirmkārt, uz kandidātiem, otrkārt, uz dienestā esošām personām, kuras ir tikušas tiesiski pieņemtas dienestā atbilstoši iepriekšējām prasībām. Jaunā tiesību norma neko nemaina, neizvirza papildus nosacījumus attiecībā uz personām, kuras tikušas sodītas par tīšu noziedzīgu nodarījumu jau atrodoties dienestā, jo normā vienmēr ir pastāvējusi prasība, ka sodīšana par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu nav savienojama ar dienesta turpināšanu.

[10] No spēkā esošās normas izstrādes materiāliem – Iekšlietu ministrijas parlamentārā sekretāra iesniegtā priekšlikuma par Dienesta gaitas likuma 4.panta 4.punkta izteikšanu jaunā redakcijā anotācijas (*lietas 103.-105.lapa*), Saeimas aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas 2008.gada 17.septembra sēdes protokola (*lietas 106.-111.lapa*) – izriet, ka likuma grozījums bija nepieciešams, lai novērstu iespēju personai, kura sodīta par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, arī pēc sodāmības dzēšanas vai noņemšanas **iestāties** dienestā Iekšlietu ministrijas sistēmā vai Ieslodzījuma vietu pārvaldē.

No minētā secināms, ka likumdevēja mērķis ir bijis jaunās prasības dienestam attiecināt uz kandidātiem nevis uz dienestā jau esošajām amatpersonām, kuras ir tikušas tiesiski pieņemtas dienestā atbilstoši iepriekšējām prasībām.

[11] Administratīvā procesa likuma 17.pants noteic tiesību normu interpretācijas metodes, kas iestādei un tiesai ir jālieto, interpretējot tiesību normas, kā arī norāda uz iestādes un tiesas rīcību, ja, interpretējot tiesību normas, tiek konstatēta tiesību sistēmas nepilnība vai iespējams nonākt pie dažādiem rezultātiem. Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 17.panta ceturto daļu, ja, interpretējot tiesību normu pēc dažādām metodēm nonāk pie dažādiem rezultātiem, kas visi atbilst tiesību sistēmai, lieto to interpretācijas metodi, ar kuru konkrētajā gadījumā iespējams sasniegt lietderīgāko un taisnīgāko rezultātu.

Senāta ieskatā, izskatāmajā gadījumā priekšroka dodama vēsturiskajai interpretācijas metodei, ar kuru konkrētajā gadījumā sasniedzams lietderīgākais un taisnīgākais rezultāts.

[12] Latvijas Republikas Satversmes 1.pants noteic, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Satversmes tiesas praksē ir nostiprināta atziņa, ka no šajā pantā ietvertā demokrātiskās republikas jēdziena izriet valsts pienākums savā darbībā ievērot tiesiskas valsts pamatprincipus, tostarp tiesiskās paļāvības principu (*sk. Satversmes tiesas 2010.gada 19.jūnija sprieduma lietā Nr.2010-02-01 4.punktu, 2010.gada 6.decembra sprieduma lietā Nr.2010-25-01 4.punktu*). Tomēr tiesiskās paļāvības princips neizslēdz valsts iespēju grozīt pastāvošo tiesisko regulējumu. Grozot tiesisko regulējumu, valstij ir jāņem vērā tās tiesības, uz kuru saglabāšanu vai īstenošanu personai var būt izveidojusies paļāvība. Tiesiskās paļāvības princips prasa, lai valsts, mainot normatīvo regulējumu, ievērotu saprātīgu līdzsvaru starp personas paļāvību un tām interesēm, kuru nodrošināšanas labad regulējums tiek mainīts (*sk. Satversmes tiesas 2010.gada 6.decembra sprieduma lietā Nr.2010-25-01 4.punktu*).

Likuma „Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību" 9.pants paredz, ka normatīvajiem aktiem nav atpakaļejoša spēka, izņemot likumā īpaši paredzētus gadījumus.

Tiesību normas atpakaļvērsts spēks nozīmē, ka tiesību norma tiek attiecināta uz tām situācijām, kuras ir radušās vēl pirms tiesību normas spēkā stāšanās brīža, proti, tā tiek piemērota gan jau pagājušām tiesiskajām attiecībām, gan tādām, kas vēl turpinās. Tiesību normai var piešķirt atpakaļvērstu spēku vienīgi tiesību normas izdevējs. Tiesību normai var paredzēt atpakaļvērstu spēku, ja tā paredz labvēlīgākas sekas nekā iepriekš noteiktās, kā arī

tad, ja ir pietiekams pamats ierobežot indivīda uzticību tiesībām. Šajā gadījumā likumdevējam ir jāparedz pārejas noteikumi.

Nav šaubu par to, ka personām, kuras tiesiski iestājušās dienestā pēc sodāmības noņemšanas vai dzēšanas un ilgus gadus godprātīgi pildījušas dienesta pienākumus, tostarp pieteicējam, ir radusies tiesiskā paļāvība uz tiesībām turpināt dienestu. Senāta ieskatā, gadījumā, ja likumdevējs būtu vēlējies piešķirt Dienesta gaitas likuma 4.panta 4.punktam „neīsto" atpakaļvērsto spēku, kas skar tiesiskās attiecības, kuras vēl turpinās pēc jaunās tiesību normas spēkā stāšanās (*sk. Satversmes tiesas 2010.gada 6.decembra sprieduma lietā Nr.2010-25-01 10.3.punktu un 2011.gada 13.aprīļa sprieduma lietā Nr.2010-59-01 9.8.punktu*), tas bija jāparedz tiesību normā, proti, pārejas noteikumos.

Izskatāmajā gadījumā likumdevējs, grozot Dienesta gaitas likuma 4.panta 4.punktu, nav paredzējis pārejas noteikumus, kuros būtu atrunāta rīcība attiecībā uz amatpersonām, kuras pieņemtas dienestā, esot spēkā iepriekšējām likuma prasībām, un kuras tām atbilda. Šādu pārejas noteikumu trūkums Dienesta gaitas likumā ir pamats secināt, ka lietderīgākais un taisnīgākais tiesību normas tulkojums ir tāds, ka tā ir vērsta uz priekšu un jaunās stingrākās prasības tiek attiecinātas uz kandidātiem, nerevidējot jau pastāvošās dienesta attiecības ar personām, kuras tiesiski pieņemtas dienestā pirms tās spēkā stāšanās.

[13] Tā kā lietā nav strīda par to, ka pieteicējam sodāmība bija dzēsta pirms pieņemšanas dienestā, apgabaltiesa ir pareizi atzinusi, ka Dienesta gaitas likuma 4.panta 4.punkta prasības, kas stājās spēkā no 2008.gada 20.decembra, nebija piemērojamas attiecībā uz pieteicēju.

Ievērojot minēto, nepamatots ir Iekšlietu ministrijas arguments, ka apgabaltiesa nepareizi secināja, ka iestāde ir piemērojusi Dienesta gaitas likuma 4.panta 4.punktu, piešķirot tam atpakaļejošu spēku.

[14] Nepamatots ir Iekšlietu ministrijas kasācijas sūdzības arguments, ka apgabaltiesa ir nepareizi interpretējusi Dienesta gaitas likuma 4.panta 4.punktu, atzīstot, ka ir pieļaujama tādas personas atrašanās dienestā, kura ir sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, jo apgabaltiesa spriedumā nav sniegusi šādu normas tulkojumu.

Senāta ieskatā, apgabaltiesas sprieduma pamatojums daļā, kurā pieļauta iespēja, ka iestādei izskatāmajā gadījumā bija jāpieņem obligātais administratīvais akts par pieteicēja atvaļināšanu no dienesta, ir pretrunā ar iepriekš minētajiem apgabaltiesas argumentiem,

kurus Senāts atzina par pareiziem. Šādu argumentu ietveršana spriedumā ir bijusi lieka, taču minētais, Senāta ieskatā, nav pamats apgabaltiesas sprieduma atcelšanai.

[15] Apgabaltiesa, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 94.panta pirmās daļas 1.punktu, kas noteic, ja zaudējumus nodarījusi tiešās pārvaldes iestāde, atlīdzinājumu prasa no Latvijas Republikas, atzinusi, ka, ņemot vērā, ka pieteicējs ir ticis atvaļināts no dienesta prettiesiski, pamatots ir pieteicēja prasījums par atlīdzinājumu nesaņemtā atalgojuma apmērā.

Senāts atzīst, ka apgabaltiesas spriedums šajā daļā ir nepamatots un atceļams tālāk norādīto apsvērumu dēļ.

[16] Administratīvā procesa likuma 253.panta otrā daļā paredz, ja nepieciešams, it īpaši ja pirms administratīvā akta atcelšanas vai atzīšanas par spēkā neesošu uzsākta tā izpilde, tiesa spriedumā norāda, kādā veidā iestādei jānovērš uzsāktās izpildes sekas, un uzdod iestādei šajā nolūkā noteiktā termiņā veikt konkrētas darbības.

Tiesai, lemjot par administratīvā akta izpildes seku novēršanu, jāuzdod iestādei, kuras izdotais administratīvais akts ir atzīts par prettiesisku, veikt ar izpildes seku novēršanu saistītās darbības. Lietās, kas saistītas ar atvaļināšanu no dienesta, atzīstot, ka atvaļināšana no dienesta bijusi prettiesiska, izpildes seku novēršana var ietvert gan personas atjaunošanu dienestā (ja personas vēlas atjaunošanu dienestā), gan nesaņemtās darba algas atlīdzināšanu.

Pieteicējs pieteikumā, kā arī apelācijas sūdzībā prasa atcelt Iekšlietu ministrijas lēmumu, atjaunot dienestā, piedzīt no Iekšlietu ministrijas darba samaksu un neizmaksāto uzturdevas kompensāciju. No minētā prasījuma secināms, ka tas ir vērsts uz administratīvā akta izpildes seku novēršanu un tādēļ tas nebija vērtējams kā prasījums par zaudējumu atlīdzināšanu.

[17] Apgabaltiesa, apmierinot pieteikumu pilnībā, kā arī nosakot, ka atlīdzināms nesaņemtais atalgojums, spriedumā nav pamatojusi, vai un kāpēc nesaņemtajā atalgojumā ietilpst arī uzturdevas kompensācija.

Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 35.panta pirmā daļa noteic, ka karavīriem, Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm, izņemot Drošības policijas amatpersonas (darbiniekus), izmaksā uzturdevas kompensāciju.

Uzturdevas kompensācijas apmēru un izmaksāšanas kārtību nosaka Ministru kabinets. Saskaņā ar panta otro daļu uzturdevas kompensāciju Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādes vai Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonai ar speciālo dienesta pakāpi neizmaksā laikā, kad tā atrodas atvaļinājumā bez darba samaksas saglabāšanas, bērna tēvam piešķirtajā atvaļinājumā vai bērna kopšanas atvaļinājumā, kā arī citos likumā paredzētos gadījumos.

No minētā izriet, ka uzturdevas kompensācijas mērķis ir sniegt amatpersonai atlīdzību naudas izteiksmē par izdevumiem viņas pašas uzturam laikā, kad amatpersona pilda tai uzticētos amata pienākumus. Tādējādi uzturdevas kompensācija nav maksājama laikā, kad amatpersona nepilda amata pienākumus. Apgabaltiesa nav vērtējusi pieteicēja prasījumu par uzturdevas kompensācijas izmaksu par laika periodu pēc pieteicēja atvaļināšanas no dienesta pamatotību.

Senāts ir norādījis, ka prettiesiski no dienesta atvaļinātai amatpersonai, novēršot administratīvā akta izpildes sekas, būtu kompensējams tas, ko persona būtu nopelnījusi, ja netiktu prettiesiski atvaļināta no dienesta. Lai pareizi izlemtu nesaņemtā atalgojuma apmēru, ir jāvērtē arī tie tiesiski nozīmīgie fakti, kuri iestājušies pēc personas atvaļināšanas no dienesta un pieteikuma iesniegšanas tiesā (*sk. Senāta 2011.gada 8.jūlija sprieduma lietā Nr.SKA-426/2011 14.punktu*). Tostarp jāņem vērā, ka pēc pieteicēja atvaļināšanas no dienesta atalgojums visā valsts pārvaldē būtiski mainījās. Tām amatpersonām, kuras netika atlaistas, ienākumi tika samazināti. Līdz ar to ir jāapsver, vai pieteicējs, ja netiktu atvaļināts no dienesta, būtu saņēmis atalgojumu tādā pašā apmērā kā līdz tam. Ja tiek konstatēts cits atalgojuma apmērs, tas ir jāņem vērā, nosakot atlīdzināmā atalgojuma apmēru (*sk. Senāta 2011.gada 1.jūlija sprieduma lietā Nr.SKA-407/2011 10.punktu*).

[18] Ievērojot minēto, apgabaltiesas spriedums daļā, ar kuru Latvijas Republikai ir uzlikts pienākums pieteicējam atlīdzināt nesaņemto atalgojumu, ir atceļams. Pārējā daļā spriedums ir tiesisks un tā atcelšanai nav pamata.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta 2.punktu un 351.pantu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2011.gada 19.aprīļa spriedumu daļā, ar kuru Latvijas Republikai uzlikts pienākums atlīdzināt nesaņemto atalgojumu, un nosūtīt lietu šajā daļā jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.

Pārējā daļā spriedumu atstāt negrozītu.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnese	*(paraksts)*	L.Slica
Senatore	*(paraksts)*	J.Briede
Senators	*(paraksts)*	A.Guļāns
Senatore	*(paraksts)*	V.Kakste
Senatore	*(paraksts)*	V.Krūmiņa
Senatore	*(paraksts)*	D.Mita
Senators	*(paraksts)*	J.Neimanis
Senatore	*(paraksts)*	I.Skultāne
Senatore	*(paraksts)*	R.Vīduša

NORAKSTS PAREIZS

Tiesnese L.Slica

Rīgā 2011.gada 24.novembrī